

Monilukutaito: Tekstien tulkitseminen

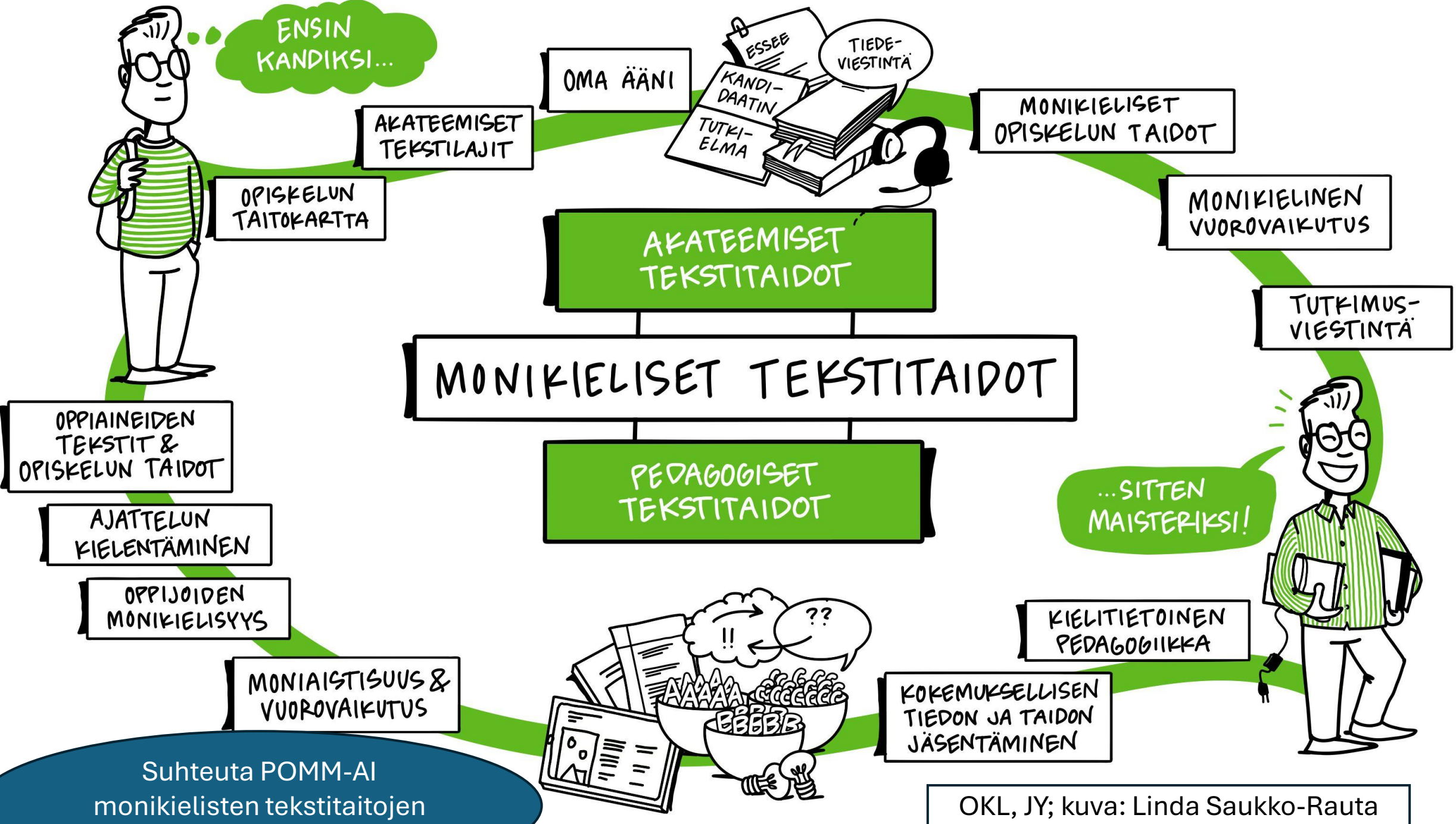
23.1.2025

POMM1083 Suomen kielen ja
kirjallisuuden pedagogiikka

Mari Hankala & Merja Kauppinen

Kuva: TARU®-hanke <https://tarinoillalukijaksi.fi/>

Suhteuta POMM-AI monikielisten tekstitaitojen opiskeluun. Mitä huomaat?

Lukeminen & tekstien tuottaminen

– sisältöjä tänään muun muassa

- Lasten, nuorten ja opeopiskelijoiden lukutaito pintaa syvemmältä: tutkimustuloksia
- Lukutaidon ulottuvuuksia: peruslukutaidot, funktionaalinen lukutaito, eläytyvä lukeminen, kriittinen lukutaito
 - Monilukutaito
 - Tekstilajit
 - Uutinen: tekstin analyysi ja tulkinta; tekstilajitietouden pedagogiikkaa

Mitä 'lukeminen' on?

Kuuntelemista, katsomista

Kokemista, tuntemista

Juttelua ja pohdintoja

Uusien ajatusten
synnyttämistä, ilmaisua ja
jakamista

→ OPSit:

Monimediaiset tekstit

Monilukutaito

Yhteisöllinen lukeminen

(oppiminen)

Kuvat: TARU®-hanke
<https://tarinoillalukijaksi.fi>

Eri-ikäisten lukutaito pintaa syvemmältä: tutkimustuloksia

Kaisa Leino, Marjo Sirén, Kari Nissinen ja Eija Puhakka

Puoli tuntia lukemista

Kansainvälinen lasten
lukutaitotutkimus (PIRLS 2021)

3 PÄÄTULOKSET	20
Lukutaidon taso laskenut mutta kansainvälisesti edelleen korkea.....	20
Suomessa sukupuoliero pysynyt vakaana	23
Oppilaiden osaamiserot kasvussa	24
Hyvien lukijoiden määrä vähentynyt ja heikkojen lisääntynyt merkittävästi	26
Tiedonhaun osaamistaso laskenut tulkinnan osaamistasoa enemmän	31
Pääkaupunkiseudun erityispiirteinä muita alueita suurempi vaihtelu	33
Suomenkielisten ja ruotsinkielisten koulujen välillä ei eroa.....	37
4 OPPILAIDEN ASEENTEET JA ERILAISTEN TEKSTIEN LUKEMINEN	40
Lukeminen puoli tuntia päivässä nostaa osaamistasoa merkitsevästi	40
Kaunokirjallisuuden lukeminen tukee parhaiten lasten lukutaitoa.....	41
Lukemisesta pitävillä ja lukutaitoonsa luottavilla parhaat pistemäärät.....	43
Tiedonhaku digilaitteilla kehittää monilukutaitoa	46
Oppilaiden sitoutuminen lukutaidon opetukseen lisääntynyt.....	48
Kouluuyhteisöön kuulumisen yhdistyy hyvään lukutaitoon	49
Osaamistaso heikentynyt merkitsevästi useasti kiusatuilla.....	50
5 PERHETAUSTA JA PERHEEN TOIMINTA	53
Kodin sosioekonominen asema näkyy oppilaiden osaamisessa	53
Perheen yhteinen lukemiseen liittyvä toiminta ja lasten varhaiset taidot yhteydessä lukutaitoon	55
Vanhempien lukuharrastus toimii esimerkkinä lapsille.....	58
6 KOULU JA PÄIVÄKOTI OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ	63
Koulujen väliset erot edelleen pieniä.....	63
Koulun resursseilla ei olennaista yhteyttä lukutaitoon	67
Koulumenestyksen painottaminen näkyy osaamistasossa.....	70
Opettajien kokemus turvallisuus ja työrauha aiempaa vahvemmassa yhteydessä lukutaitoon	71
Opettajien lukemiseen liittyvä koulutus Suomessa edelleen vähäistä.....	73
Suomessa vähiten tekstin kriittisen arvioimisen harjoittelua.....	76
Varhaiskasvatukseen osallistuminen entistä yleisempää	80
7 KORONAPANDEMIA	82
Vanhempien kokemus pandemian haitasta lapsen oppimiselle yhteydessä lukutaidon tasoon.....	82

Puoli tuntia lukemista (PIRLS, 2021, s. 77)

Muihin prosesseihin ja strategioihin verrattuna Suomessa opetetaan edelleen varsin vähän tekstin kriittiseen arvioimiseen liittyviä asioita, kuten tekstin tyylin ja rakenteen kriittistä arvioimista, kirjoittajan näkökulman tai tarkoituksen määrittämistä sekä verkkosivuston hyödyllisyyden ja luotettavuuden arvioimista, vaikka näiden osuus olikin lisääntynyt kuluneen viiden vuoden aikana. Toisaalta kriittiseen lukemiseen kiinnitetään enemmän huomiota vasta neljännestä luokasta alkaen eli tähän liittyvien lukemisharjoitteiden määrän pitäisi lisääntyä myöhemmillä luokilla. Kriittisen lukemisen taidot ovat keskeisiä taitoja nykyisessä tekstimaailmassamme, jossa tiedon määrä ja laatu edellyttävät yhä nuoremmilta taitoja arvioida sekä painettuja että sähköisiä tekstejä.

Lasten ja nuorten kriittinen lukutaito useissa tutkimuksissa

- Tutkimusten mukaan monilla nuorilla on melko heikot kriittisen lukemisen taidot ja taidot ovat eriytymässä entisestään. (Critical-hankkeen tutkimuskooste)
<https://www.aka.fi/globalassets/3-stn/1-strateginen-tutkimus/strateginen-tutkimus-pahkinankuoressa/tilannekuvaraportit/stn2020-hankkeet/tilannekuvaraportti-critical.pdf>
- Osa oppilaista on jo kuudennella luokalla melko taitavia tekstien kriittisiä arvioijia (lukiolaisten tasolla), osalla taidot ovat lähes olemattomat. (Ks. esim. Elina Hämäläisen väitöskirja 2023 *Examining and enhancing adolescents' critical online reading skills*, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9654-3>)
- Myös lukiolaisilla merkittäviä eroja (esim. Hämäläinen 2023)
- Vertailun vuoksi: Lukuisten tutkimusten perusteella kaikilla aikuisilla ja ikääntyneillä ei ole riittäviä mediataitoja ja puutteita löytyy kaikilta mediataitojen osa-alueilta (Rasi ym. 2016)

Karvi: Tekstien tulkitsemisen taidot – mediatekstit ja kirjallisuus (2020)

Vähintään arvosanaa 8 vastaava taso perusopetuksen päättävillä

	Tytöt	Pojat
Mediatekstien tulkinta	57 %	39 %
Kirjallisuuden tulkinta	66 %	36 %

Pojista noin viidennes jäi arvosanaa 6–vastaavaan tulokseen tai sen alle sekä mediatekstien että kirjallisuuden tulkitsemisessä (tytöistä 11% ja 5 %).

Kauppinen, Merja & Marjanen, Jukka 2020. Millaista on yhdeksäsluokkalaisten kielellinen osaaminen?

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2019.

Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Osoitteessa

<https://karvi.fi/publication/suomen-kielen-ja-kirjallisuuden-oppimistulokset-perusopetuksen-paattovaiheessa-2019>

Karvi: Lukemisen ja kirjoittamisen Taidot – suomi, ruotsi, S2 (2025)

Kuudesluokkalaisista ruotsinkieliset pojat ja S2-oppilaat pärjäsivät äidinkielessä ja kirjallisuudessa kaikkein heikoimmin.

Suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2) -oppimäärissä oppilaiden taustoissa ja taidoissa on paljon vaihtelua.

Lähes joka neljäs oppilas ylsi äidinkielen pistemäärällään kansalliselle keskitasolle. Toisaalta lähes puolet oppilaista (46 %) kuului taidoiltaan heikoimpaan viidennekseen.

https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_0125.pdf

Karvi: Tyttöjen ja poikien välistä osaamiseroa selittävät tekijät

Kaikkiaan 67 % tyttöjen ja poikien osaamiseroa selittyi viitseliäisyydellä panostaa tehtäviin, oppilaiden asenteilla, lukemisharrastuksella ja mediankäytöllä.

Asenteet:
oppiaineesta
pitäminen, koettu
hyödyllisyys ja käsitys
omasta osaamisesta.

Suurin ero
kokonaistuloksessa oli
niiden välillä, jotka
lukivat kuukaudessa
ainakin yhden kirjan
verrattuna kirjoja
lukemattomiin.

2–3 tuntia päivässä
mediaa vapaa-aikaan
käyttävillä oli parhaat
tulokset.

Poikien keskimääräistä
vähäisempi ajankäyttö
arviointitehtävien parissa ja
poikien laatiman tekstin
suppeampi sanamäärä
selittivät sukupuolten
välistä osaamiseroa.

Perusopetuksen alkaessa ero kielellisessä osaamisessa tyttöjen ja poikien välillä on hyvin pieni (Alkumittaus 2020). Merkittävät erot osaamisessa ja myös oppiaineeseen asennoitumisessa syntyvät koulupolun varrella.

Suomalaisoppilaiden lukemisen strategiat PISA-tutkimuksissa

Tässä kirjassa artikkeli

Leino, K., Lerkkanen M.-K. & Nissinen, K. 2022.

Lukustrategioiden tunnistaminen lukutaidon vahvistajana (löytyy netistä)

- tietoisuus tehokkaista ymmärtämis- ja muistamisstrategioista sekä tiivistämisstrategioista vaihtelee suuresti
 - vaikuttavina tekijöinä mm. kotitausta, perheen koulutustaso, sukupuoli, koulun kielestä poikkeava äidinkieli, lukutaidon taso sekä lukuharrastukset
- **vahva yhteys lukutaidon tason ja lukustrategioiden tiedostamisen välillä:** heikoilla lukijoilla selvästi muita heikompi tietoisuus tehokkaista lukustrategioista ja kyky säädellä omaa oppimista
- sekä lukutaito että -strategiat heikentyneet vuosien 2009 ja 2018 välillä → **aiempaa heikompi lukustrategioiden ymmärtämisen taso saattaa olla syynä heikompaan lukutaitoon**
- huoli etenkin heikommasta neljänneksestä (useimmat poikia), joilla sekä lukutaito että -strategioiden tunnistaminen olivat heikkoja
- Hyviä strategiataitoja selittivät
 - oppilaan sinnikkyys, myönteinen kouluasenne sekä aktiivinen tiedonhaku internetistä koulutehtäviä varten
 - se, että **äidinkielen ja kirjallisuuden opettaja aktivoi oppilaita esittämällä oppitunneilla kysymyksiä**

Luokanopeopiskelijoiden lukutaidot

- 169 toisen vuosikurssin opiskelijaa luki ja arvioi neljä nettitekstiä oppimistyyleistä
- 2 nettitekstiä (luokanopen blogi ja koulutuksia myyvän yrityksen nettisivu): oppimistyylien huomioimisesta on hyötyä opetuksessa.
- 2 tutkimusperustaista nettitekstiä (tutkijan blogi ja tiedeuutinen): kyseenalaistivat oppimistyylien hyödyt oppimisessa ja opettamisessa.
- Nettiteksteissä eroja: luotettavuus, kirjoittajien asiantuntijuus, väitteiden perustelut, julkaisupaikka, tekstilaji
- Nostoja tuloksista:
 - Suurin osa osasi erottaa luotettavimmat nettitekstit epäluotettavammista mutta luotettavuuden (etenkin kirjoittajan tarkoitusperät) sanallinen perusteleminen oli haasteellista
 - Blogin kirjoittaneen luokanopettajan ja tiedeuutisen laatineen psykologian apulaisprofessorin asiantuntemus oppimistyyleistä arvioitiin samantasoiseksi
 - Liki kolmannes opiskelijoista ei kyseenalaistanut koulutuksia myyvän yrityksen viestintä-päällikön tarkoitusperien vilpittömyyttä
- Hämäläinen & Kulju (2024) Oppimistyyliit-myytti haastoi luokanopettajaopiskelijoiden kriittisen nettilukemisen taitoja. <https://educritical.fi/fi/2024/11/20/oppimistyyliit-myytti-haastoi-luokanopettajaopiskelijoiden-kriittisen-nettilukemisen-taitoja/>
- Kulju, P., Hämäläinen, E. K., Mäkinen, M., Räikkönen, E., & Kiili, C. (2024) Pre-service teachers evaluating online texts about learning styles: there is room for improvement in justifying the credibility. *Frontiers in Education*, available online: <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1451002>

Esimerkkejä luokanopettajaopiskelijoiden perusteluista

Riittämätön perustelu (0 pistettä)	<i>Hän kertoo toisten tekemästä tutkimuksesta, joten tekstistä ei voi päätellä kirjoittajan omaa asiantuntemusta.</i> (kirjoittajan asiantuntijuus, tiedeuutinen)
Suppea perustelu (1 piste)	<i>Kirjoittaja haluaa jakaa tietoa väärän tiedon levittämisestä.</i> (tarkoituksperät, tutkijablogi)
Kehittynyt perustelu (2 pistettä)	<i>Seurantakyselyn numerot vaikuttavat kunnollisilta, mutta myyntitekstissä ei tietenkään tuoda esiin huonoa palautetta. Tekstissä ei ole käytetty tutkimustietoa.</i> (evidenssin laatu, kaupallinen teksti)
Edistynyt perustelu (3 pistettä)	<i>En usko, että blogialustoilla olisi jonkinlaista ylläpitoa, jonka tehtävänä olisi varmistaa tiedon paikkansapitävyys. Ylläpidon tehtävänä varmaan on lähinnä hillitä häiriökäyttäytymistä.</i> (julkaisupaikan julkaisukäytännöt, opettajablogi)

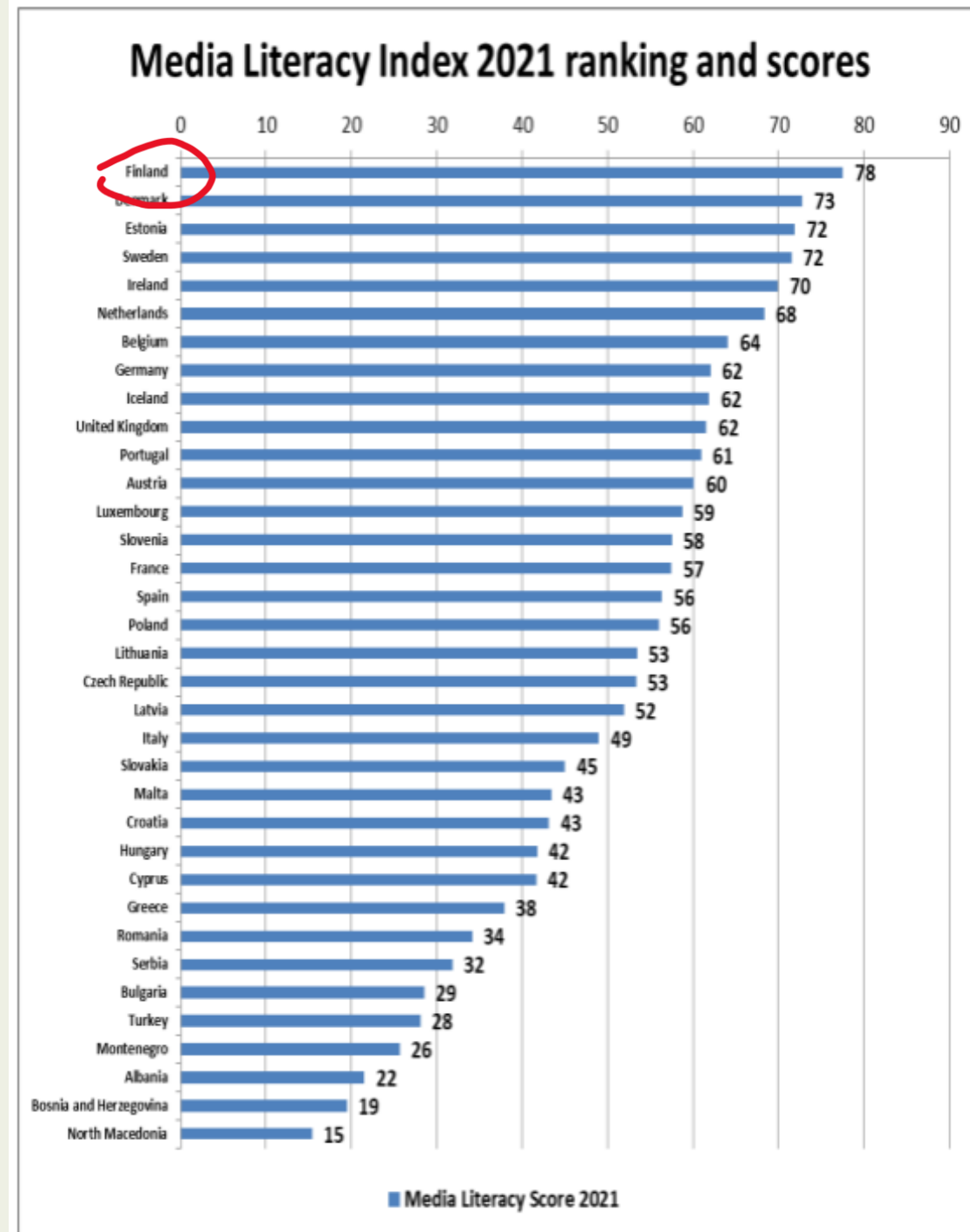
Medialukutaito kansainvälisesti

Media Literacy Index 2021 Double Trouble: Resilience to Fake News at the Time of Covid-19 Infodemic

https://osis.bg/wp-content/uploads/2021/03/MediaLiteracyIndex2021_ENG.pdf

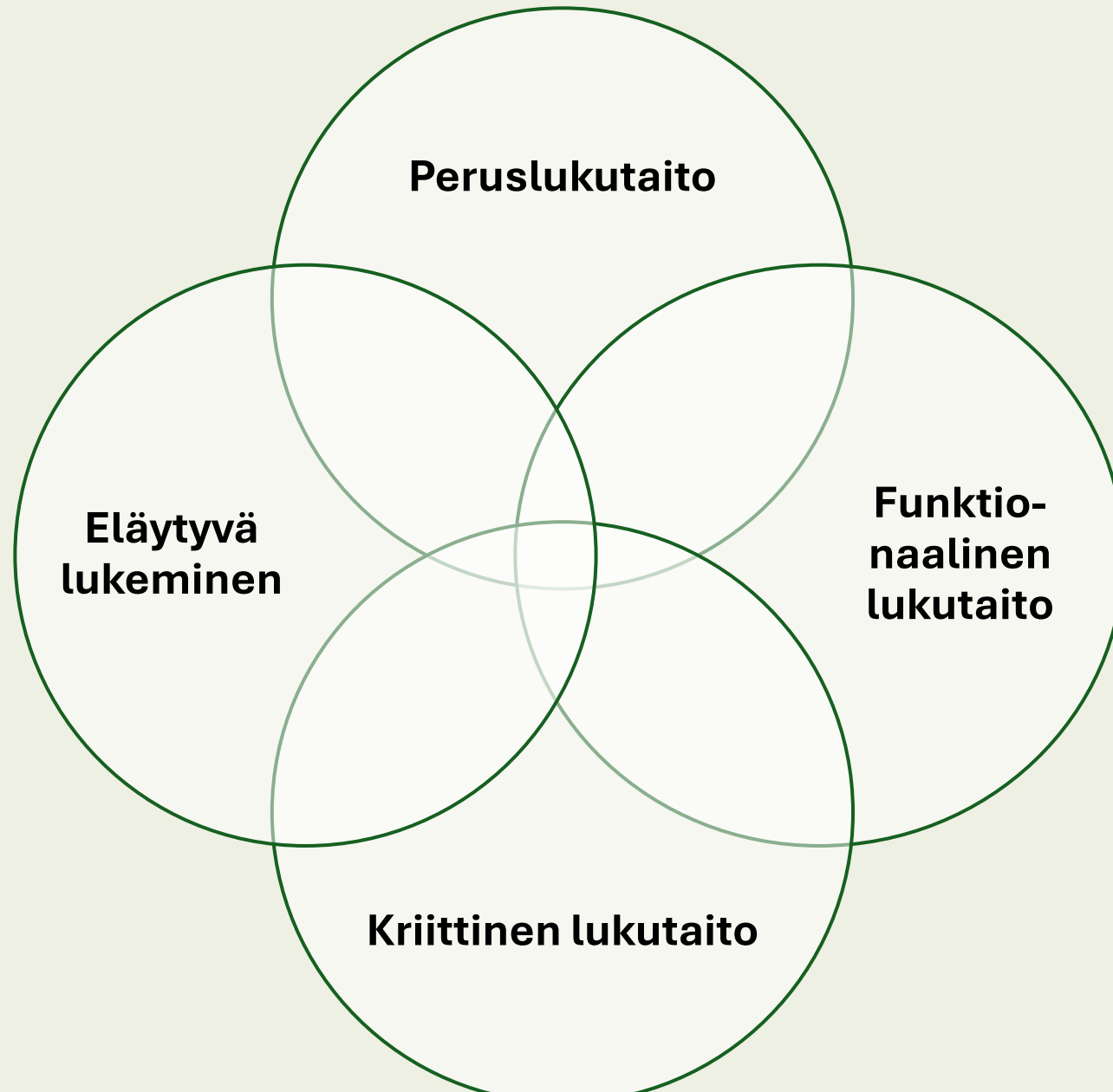
Methodology of the Media Literacy Index	
Indicators	Weight
Media Freedom indicators	
Freedom of the Press score by Freedom House	20%
Press Freedom Index by Reporters without Borders	20%
Education indicators	
PISA score in reading literacy (OECD)	30%
PISA score in scientific literacy (OECD)	5%
PISA score mathematical literacy (OECD)	5%
Share of population (%) with university degree (Eurostat)	5%
Trust	
Trust in others (Eurostat)	10%
New forms of participation	
E-participation Index (UN)	5%

Table 1. The table shows the methodology of the media literacy index with the groups of indicators, sources and their respective weight (importance). The data are converted into standardized scores (z-scores) from 100 to 0, highest to lowest.

Lukutaidon ulottuvuudet

Lukutaidon ulottuvuudet

Miten kehittyvät suhteessa toisiinsa?

Ulottuvuuksien suhteutuminen: onko jokin ulottuvuus/taito muiden pohjana?

Miten tukevat toinen toisiaan?

Miten kehittyvät suhteessa taustatekijöihin: lukijan ikään, lukuharrastukseen, toimintaan monenlaisissa kieliympäristöissä?

Miten lukutaitoja pitäisi kehittää? Miten lapsista ja nuorista kasvaa monilukutaitoisia kansalaisia?

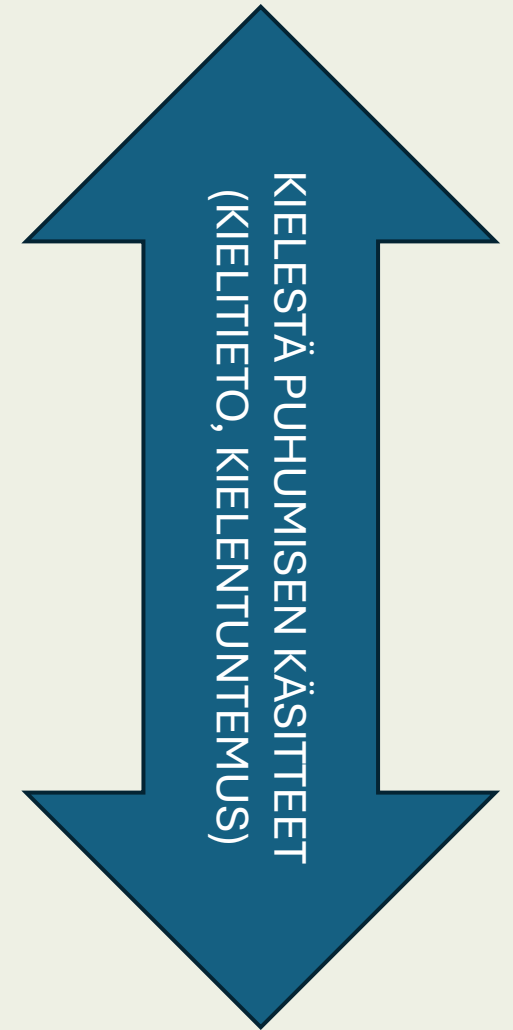
(Kauppinen 2010; Kauppinen, Mäntynen & Riikonen 2018)

- Osin **geneerisiä (yleisiä) taitoja**, jotka kehittyvät toiston ja mallinnuksen kautta harjoittelemalla (peruslukutaito, kirjoittamisen prosessi) (ks. Arnbak 2012)
- Osin **spesifejä (tilanteisia) taitoja**, jotka kertyvät monipuolisissa oppimisen ympäristöissä työskentelytapojen ja välineiden haltuunoton ja oman/muiden suoriutumisen arvioinnin keinoin
- Digitaalisten tekstien tulkinnan ja tuottamisen ohessa tarvitaan vahvaa peruslukutaitoa (ymmärtävän ja kriittisen lukemisen taidot) (Kiili ym. 2018): opiskelutilanteet, arjen asioimistilanteet, moneen työhön kuuluu kirjaamista ja raportointia perinteisen tekstin muodossa; tekoälyn aikaansaamat muutokset luku- ja kirjoitustaidossa?

Peruslukutaidot

- Luku- ja kirjoitustaito
ymmärtävä lukeminen, lineaarinen teksti
 - Myös kuvanlukutaito, kielitaito sekä laitteiden, ohjelmien ja sovellusten käyttötaito
- PEDAGOGIIKAN KANNALTA:
- Välineellinen, universaali taito; teknisesti hallittua, sujuvaa, nopeaa, joustavaa, monipuolista

Funktionaalinen lukutaito

Tekstien tilanteinen käyttö, kieliympäristöt huomioon – ns. autenttiset tekstilajit koulussa, opetuksessa, lasten ja nuorten tekstimaailmassa

→ PEDAGOGIIKAN KANNALTA:

- **Tekstilajien ominaispiirteiden tunteminen**
- **Lukemisen ja kirjoittamisen strategiat**
 - Otetaan huomioon muun muassa tekstin tarkoitus, tavoite, tekstilaji ja konteksti
 - Esimerkiksi joskus lukeminen on silmäilevää ja valikoivaa, joskus tekstiin syventyvää; joskus eläytyvää, joskus tekstin perustelujen paikkansapitävyyttä pohtivaa
 - Kirjoittaminen: joskus lyhyitä tai luonnosmaisia tekstejä, joskus vaativia monivaiheisia prosesseja

Tekstilajeja ja tekstilajiperheitä

(ks. Callaghan, Knapp & Noble 1993; Cope & Kalantzis 1993; Luukka 2003; Swales 2001)

KUVAAVAT TEKSTIT	SELITTÄVÄT TEKSTIT	OHJAAVAT TEKSTIT	PERUSTELEVAT TEKSTIT	KERTO VAT TEKSTIT
Tilanteiden, tapahtumien ja ilmiöiden kuvaukset Tiedonannot Määritelmät Tekniset kuvaukset Tiederaportit Työselostukset	Tilanteiden ja tapahtuminen selostukset Syiden ja seurausten selostukset Selitykset Esseet	Ohjeet Neuvonta Työohjeet Reseptit Manuaalit	Mielipidekirjoitukset Arvioinnit Arvostelut Pohdiskelevat esseet Keskustelut Väittelyt	Sadut, tarinat, kertomukset, myytit Muistelmat Omat tarinat Historian tapahtumat
Jokaisella tekstilajilla on omat tyypilliset rakenteensa ja kielelliset piirteensä.				

Tekstilajit opetuksessa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tekstilaji-opetuksessa>

Koulun keskeiset tekstilajiperheet:

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173781_kouluopetuksen_keskeiset_yksinkertaiset_tekstilajit_genreperheittain.pdf

Tulkittavia ja tuotettavia tekstilajeja alakouluun?

- Käyttöohje
- Ilmoitus
- Mielipideteksti
- Vastine
- Käsikirjoitus (elokuvan, pelin, larpin jne.)
- Runot, tanka, haiku
- Laululyriikka,
- Kirjeet, kortit
- Resepti
- Päiväkirja, blogi
- Uutinen
- (Kesätyö)hakemus
- Reklamaatio, palaute
- (Wiki)artikkeli, tietoteksti
- Pakina
- Esittely
- Kuvaus
- Mainos
- Puhe
- Määritelmä
- Koevastaus, essee
- Novelli
- Romaani
- Jatkokertomus
- Tviitti
- Sarjakuva
- Pääkirjoitus
- Pöytäkirja, muistio
- Novelli
- Aforismi
- Selostus
- Ystäväkirjan esittely
- Iskulause
- Kuitti
- Kolumni
- Sähköpostiviesti
- Elämäkerta
- Referaatti
- Satu, tarina, kertomus
- Kasku, vitsi
- Kommentti
- Raportti
- Keskustelupalstan viesti
- Kuvateksti
- Videon tms. tekstitys
- Näytelmä(n kohta(s))
- Muistokirjoitus
- Kuolinilmoitus
- Teksti/Whatsapp-viesti
- Snäppiviesti
- Loitsu
- Palindromi
- Anagrammi
- Tajunnanvirta-kirjoitus
- Kutsu
- Juliste
- Arvostelu
- Vlogi
- Peliselostus
- Youtubeen jne.
- Elokuva
- Musiikkivideo
- TikTok-video
- Podcast
- Kuunnelma
- Kuulutus
- Fanifiktio
- Räppi
- Meemi
- Chantti
- Tekoälykysymykset

- **Mitä puuttuu?**
- **Keksi lisää!**

1 Poimi listasta ne tekstilajit, joita muistat käytetyn alakoulun lukemisen tai kirjoittamisen opetuksessa.

2 Keskustelkaa pienryhmissä: mitä näistä voisit käyttää alakoulun opetuksessa?

Lukemisen strategioista

- *Tekstin ymmärtäminen on yksi vaativimmista toiminnoista, johon ihmismieli kykenee.*
- (Aro & Torppa 2020, s. 19 oheisessa teoksessa https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64401/LuKi_opas_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Taulukko 1. Yhteenvedo luetun ymmärtämisen prosesseista ja osataidoista

ALEMMAN TASON PROSESSIT

- riittävä lukusujuvuus
- kielen rakenteiden hallinta
- sanaston ja käsitteiden hallinta

YLEMMÄN TASON PROSESSIT

- päättelykyky
- muisti
- tarkkaavuus
- toiminnanohjaustaidot

TAVOITE, MOTIVAATIO JA TUNTEET

- tavoite lukemiselle
- tieto siitä, kannattaako tekstiä lukea
- tieto tavoitteen kannalta olennaisista osista
- lukusuunnitelma

LUKEMISPROSESSIN VAIHTEET

Ennen lukemaan ryhtymistä lukija

- silmäilee tekstiä ja tekee ennakoivia oletuksia
- miettii, mitä kannattaa lukea
- arvioi tietoisesti tai tiedostamatta mitä lukee ja kauanko lukee

Lukemisen aikana lukija

- huomioi tekstien osia eri tavoin
- liikkuu tekstissä edestakaisin etsiäkseen tietoa ja selvittääkseen hämmennystä
- ennakoi tulevaa tekstiä ja päivittää oletuksiaan
- suhteuttaa aiempaa tietoaan tekstin tuomiin uusiin tietoihin
- suhteuttaa tekstin eri osien tietoa toisiinsa
- tekee päätelmiä ja tulkintoja
- käyttää strategioita
- eläytyy lukemaansa

Lukemisen lopussa lukija

- palaa lukemaansa tekstiin tai sen osiin
- muotoilee omin sanoin pääasian ja tekee muistiinpanoja tai yhteenvedon
- pohtii lukemaansa vielä lukemisen päätyttyä

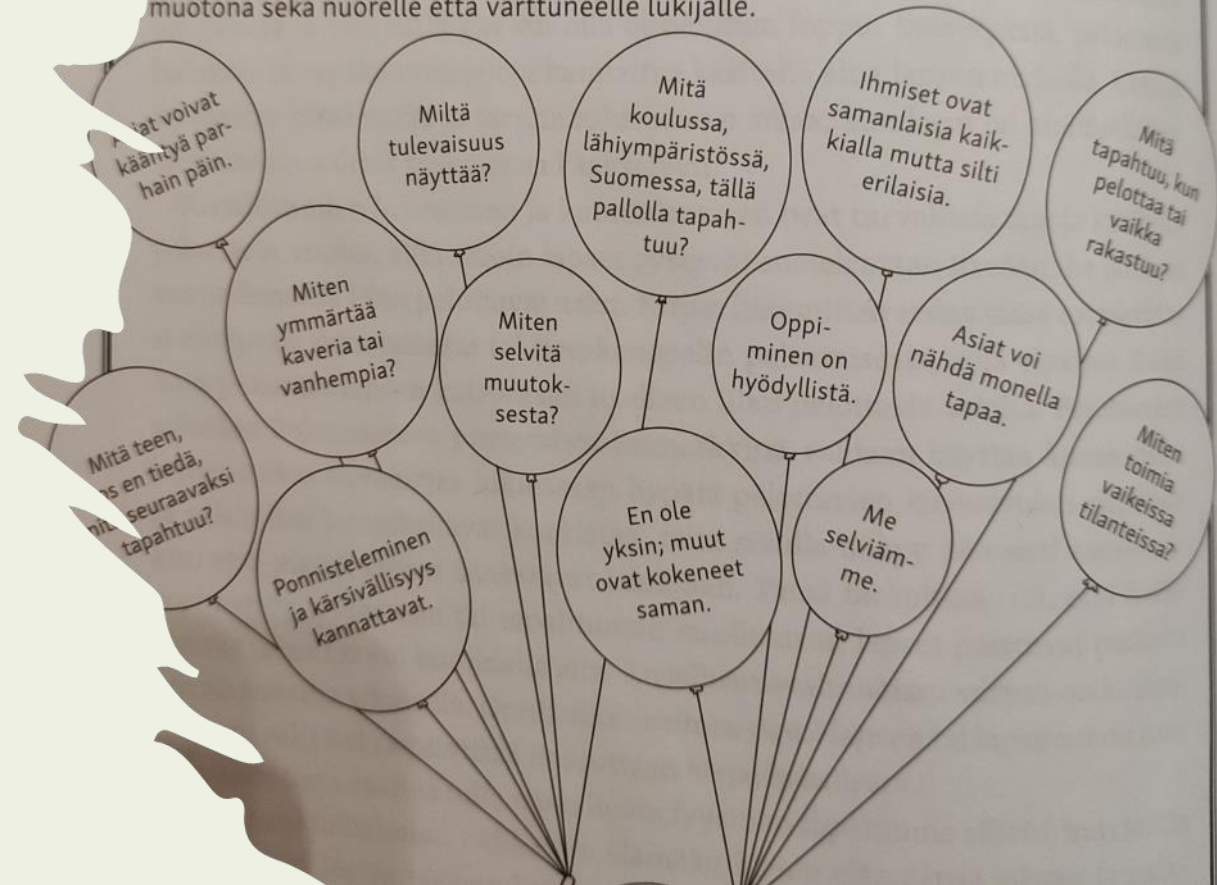
Eläytyvä lukeminen (emphatetic reading)

→ lukijan kokemuksellinen suhde tekstiin & lukemiseen liittyvät luovat menetelmät: tekstien kokeminen moniaistisesti, jatkaminen luovin työtavoin..

- 1) Mahdollisuus lähestyä kokemuksia ja tunteita etäännytetysti, tekstien välityksellä. Mahdollisuus tavoittaa sekä omia että muiden kokemuksia ja tunteita taidemenetelmien avulla (mediated meaning making).
- 2) Mahdollisuus luoda ja seikkailla mahdollisissa maailmoissa ja toisissa todellisuuksissa (esim. Illyrian kuvitteellinen valtio).
- 3) Oman sisäisen maailman näkyväksi tekeminen ja merkityksellistäminen: Yksilö antaa tekstille merkityksiä omasta sisäisestä maailmastaan käsin. Ryhmä toimii peilinä yksilön antamille merkityksille.
- 4) Ryhmä synnyttää yhdessä monenlaisia näkökulmia ja lähestymistapoja teksteihin & niiden kantamiin ilmiöihin → yhteisö toimii yksilön henkisenä voimavarana (kannattelee, hoitaa, tukee, tarjoaa malleja ja esimerkkejä, lohduttaa).

MAAILLISUUDEN LUKEMISELLA ON MERKITYSTÄ

...isen kirjallisuuden lukemisen hyödyt jäävät joskus piiloon, sillä on vaikea pääs-
...än lukijan ajatuksiin ja siihen, miten ne vaikuttavat hänen toimintaansa ja
...sa. Yksilön kehityksen ja kasvatuksen asiat näkyvät ylipäänsä harvoin pi-
...iksi joillekin kasvattajille voi olla vaikeaa nähdä fiktiivisen kirjallisuuden
...ödyllisenä, itsearvoisena toimintana. Kuitenkin lapsilla fiktion tuotta-
...na... tietonäkökulma ovat monesti yhtä: kirjallisuus kertoo heille yhteis-
...sta ja yhteisöistä ja niissä pärjäämisestä. Fiktiivinen kirjallisuus voi kirjallisuu-
...nna Meretojan (2016) mukaan toimia eettisen tutkimisen ja kysymisen
...muotona sekä nuorelle että varttuneelle lukijalle.

A pair of Great Grey Owls perched on a tree branch. The owls are facing each other, with their heads slightly turned towards the camera. They have mottled grey and white feathers. The background is a soft-focus green, suggesting a forest setting.

Esimerkki – eläytyvä lukutuokio varhaiskasvatusryhmässä (Aerila, Kauppinen, Lähteelä & Siipola, 2024)

Opettaja laulaa lapsiryhmänsä nimet kutsuessaan heidät tarinanurkkaan. Nurkkaa lähestyessään he kuulevat äänitallenteen metsästä. Kun istutaan alas, opettaja kysyy, kuulevatko he pöllön huudon. Nelivuotias Hanna arvelee kuulevansa ja esittelee ääntä. Opettaja pyytää sitten lapsia tekemään itse metsän ääniä. Lapset alkavat viheltää, huhuilla ja puhalttaa. Ryhmä luo yhdessä metsän äänimaiseman, jonka opettaja äänittää kännykkäänsä.

Hetken kuluttua opettaja avaa tarinalaukkunsa ja ottaa esiin Penny Littlen (2013) Urhean pikku pöllön. Opettaja kaivaa laukustaan vielä kaikille viitat.

Opettaja lukee tarinan, antaa jokaiselle lapselle viitan ja soittaa lisää metsän ääniä. Lapset alkavat tanssia viittoineen rohkeina pöllöinä. Tarinan herättämät tunteet – jännitys, ilo ja hämmästyminen – saavat näkyvän muodon tarinanurkassa lasten liikkeessä. Myöhemmin ryhmä kuuntelee luomaansa äänimaisemaa. Pöllön äänitellessä joku lapsista ottaa vielä muutaman lentävän tanssiaskelen.

Lukemisen tasot: esimerkki (ks. Bloomin taksonomia)

Toistava taso (tietäminen)

→ *kuka, mitä? Mitä Punahilkka teki metsässä?*

- Lukija löytää tekstistä asiatietoa

Päättelevä taso (ymmärtäminen)

→ *miksi, miten? Miksi Mummo päästi suden sisään?*

- Lukija pohtii tekstien osien välisiä suhteita, tekee päätelmiä

Arvioiva taso (analysointi ja arviointi)

→ *Mitä mieltä olen? Mitä mieltä olet tarinasta? Millainen metsästäjä mielestäsi oli? Perustele mielipiteesi.*

- Lukija yhdistää uutta tietoa omiin vanhoihin tietoihin ja muodostaa johtopäätöksiä ja omia mielipiteitä

Soveltava taso (synteesi ja soveltaminen)

→ *Mitä seuraa, mihin johtaa, mitä muita vaihtoehtoja? Miten muuten tarina olisi voinut päättyä? Mitä sudelle olisi tapahtunut, jos hän olisi tullut kotiisi?*

- Lukija kehittelee ajatuksia eteenpäin, pohtii vaihtoehtoja, soveltaa lukemaansa.

(Holopainen 1996; Lerkkanen 2006)

Il-ta-sa-dun ai-kaan

Ul-lan laa-ti-kos-ta löy-tyi pak-su kir-ja.
Sen o-li kir-joit-ta-nut kak-si vel-jes-tä.
Kir-jas-sa o-li 40 sa-tu-a.
Pää-tet-tiin lu-ke-a jo-ka il-ta yk-si sa-tu.
Ul-la sai va-li-ta en-sim-mäi-sen sa-dun.

- Lu-e-taan tä-mä sa-tu!
- Mik-si?
- Täs-sä on pi-pa-ri-ta-lo!

Kir-ja o-li i-ki-van-ha.
O-sa sa-nois-ta o-li ku-lu-nut pois.

- Mik-si tuo-hon ta-loon no-jaa luu-ta?
- Se sel-vi-ää, kun lu-kee sa-dun.
- Tuos-ta sa-nas-ta puut-tuu lop-pu.
- Han-nu ja Ke...
Mi-kä ih-meen Ke?
- Han-nu ja kes-ki-viik-ko?
- Han-nu ja ket-tu?

Pa-pu al-koi lu-ke-a ta-ri-naa.
Ker-ran Han-nu ja Kert-tu ek-syi-vät met-sään.
Met-säs-tä he löy-si-vät pi-par-kak-ku-ta-lon.
Siel-lä a-sui il-ke-ä noi-ta.
Noi-ta ai-koi syö-dä lap-set.

- Täs-tä puut-tuu taas sa-na.
Noi-ta käs-kee Kert-tu-a a-vaa-maan jo-tain.
- Jou-lu-ka-len-te-rin luu-kun?
- O-ven?
- Ve-to-ket-jun?

Pa-pu jat-koi lu-ke-mis-ta. Kert-tu ei o-san-nut a-va-ta uu-nin-luuk-ku-a. Noi-ta a-va-si sen it-se.
Han-nu ja Kert-tu työn-si-vät noi-dan uu-niin ja pää-si-vät va-paik-si. Noi-dan rik-ka-uk-sil-la he e-li-vät e-lä-män-sä on-nel-li-si-na lop-puun saak-ka.

- O-li-pas jän-nä sa-tu!
- Mi-nä kier-rän kyl-lä pi-pa-ri-ta-lot kau-kaa, jos vain sel-lai-sen jos-sain nä-en.
- Has-su Pa-pu. E-räs tut-tu-ni ke-hus-ke-li ker-ran tik-ka-ri-puil-la ja me-hu-jo-el-la...
- Hih!
-

1. Kuin-ka mon-ta sa-tu-a kir-jas-sa o-li?
2. Min-kä Han-nu ja Kert-tu löy-si-vät met-säs-tä?
3. Piir-rä sar-ja-ku-va Han-nu ja Kert-tu -sa-dus-ta.
4. Et-si sa-no-ja, jois-sa on pit-kä aa, ee, ii, uu tai ää.

Mal-li: laa-ti-kos-ta

Kriittinen lukutaito

Raportti: Väärä tieto on maailman suurin uhka HS 15.1.2025

Globaalit riskit | Väärä tieto on maailman suurin lyhyen ajanjakson riskitekijä, kertoo WEF:n riskiraportti. Misinformaatiota ja disinformaatiota on entistä helpompi ja nopeampi suoltaa, kun tekoäly auttaa. Isona vaalivuonna väärä tieto voi horjuttaa demokratiaa ja vakautta.

- Monimuotoisten tekstien kriittistä tulkintaa, tuottamista ja arviointia
 - Konteksti huomioon: kuka tuottanut, missä, miksi, miten, millaisen voidaan tulkita?
 - Olennainen harjoiteltava taito – läpäisee kaikki kouluasteet ja oppiaineet
 - Osin rinnakkaisia ja päällekkäisiä käsitteitä – kriittinen näkökulma olennainen osa **monilukutaitoa**, usein puhutaan myös **medialukutaidosta** tai **media- ja informaatiolukutaidosta**
- Tekstien kanssa toimiminen on aina kulttuurisesti ja yhteisöllisesti määrittynyttä ja tekstien käyttötapoihin liittyy erilaisia arvoja, asenteita ja käsityksiä
- Osa teksteistä arvostetaan enemmän kuin toisia → valtanäkökulma, esimerkiksi oppikirjalla kouluissa yhä valta-asema (mm. Tarnanen ym. 2021) vs. oppilaiden mahdollisuus valita tekstejä
Ks. esim. Sulkunen & Hankala: Kriittinen lukutaito – tietoisuutta tekstien ideologisista kytköksistä
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Kriittinen_lukutaito.pdf

Yhdysvallat

Yhdysvaltalaisia säätieteilijöitä pommitetaan valheilla, joiden mukaan hallitus loi hurrikaanit – myös Ylen Huutonen kumoo väitteet

Asiantuntijoiden mukaan ihmiskunnalla ei ole teknologiaa, jolla voisi luoda tai muokata hurrikaaneja.

Pitää sanoa, kun päivittäin tätä säätä seuraa -

Kuuntele juttu 6:41

Sosiaalisessa mediassa on viime päivinä levinnyt valheellisia väitteitä, joiden mukaan Yhdysvaltain hallinto olisi aiheuttanut salaisen teknologian avulla Floridaan iskeneen hurrikaani Miltonin.

Esimerkiksi viestipalvelu X:ssä ja videopalvelu Tiktokissa lukuisat tilit väittävät ilman todisteita, että Yhdysvaltain hallitus muokkasi säätä salassa.

Tällaiset sisällöt ovat saaneet miljoonia katselukertoja.

Salaliittoteoreetikot väittävät, että Yhdysvaltain hallinto olisi luonut hurrikaaneja ja ohjannut ne republikaaniosavaltioihin kuten Floridaan ja Pohjois-Carolinaan vaikuttaakseen marraskuun presidentinvaaleihin.

Hurrikaani Milton iski Floridaan varhain torstaiaamuna Suomen aikaa. Pari viikkoa sitten hurrikaani Helene aiheutti tuhoja Pohjois-Carolinassa ja Floridassa. Yli 200 ihmistä kuoli.

Perättömien väitteiden mukaan kuvitteellisen sääaseen käytön tavoitteena olisi estää republikaanien presidenttiehdokkaan **Donald Trumpin** vaalivoitto.

Vene huuhtoutui rantaan, kun hurrikaani Milton pyyhkäisi Punta Gordan alueen yli Floridassa 10. lokakuuta. Kuva: Joe Raedle / AFP

Sosiaalisen median tilien mukaan hurrikaanien avulla olisi tarkoitus aiheuttaa tuhoja, jotka estävät fyysisen äänestämisen äänestyspaikoilla.

Näin viranomaiset voisivat vedota tilanteeseen ja määrätä postiaänestyksen, joka salaliittoteorian mukaan mahdollistaisi vaalivilpin demokraattiehdokkaan **Kamala Harrisin** hyväksi.

Matti Huutonen: Ei ole mahdollista

Hurrikaanien ja muiden hirmumyrskyjen keinotekoinen luominen tai hallinta on täysin mahdotonta, sanoo Ylen meteorologi **Matti Huutonen**.

Yhdysvalloissa meteorologit ovat jopa saaneet tappouhkauksia ja joutuneet disinformaatiopommituksen kohteeksi salaliittoteorioiden takia, kertoo [Rolling Stone -lehti](#).

Lehden mukaan meteorologit saavat nyt sähköposteihinsa runsaasti viestejä, joissa väitetään hallituksen pystyvän kontrolloimaan säätä ja että meteorologit salaisivat tätä tietoa.

Washingtonilainen meteorologi **Matthew Cappucci** sanoi Rolling Stonelle, että ääri-ilmiöiden kummallisina ajatuksina aiemmin pidetyistä näkökulmista on yhtäkkiä tullut valtavirtaa.

– Ihmiset ovat aivan pihalla. Se saa minut menettämään uskoni ihmisyyteen, Cappucci sanoi.

Sääase on vanha salaliittoteoria

Kuvitteelliseen sääaseeseen liittyvät salaliittoteoriat eivät sinänsä ole uusia.

Netissä on kiertänyt jo vuosikausia perättömiä väitteitä, joiden mukaan hallitukset käyttäisivät Alaskan yliopiston ylläpitämän HAARP-tutkimusprojektin laitteistoa sään muokkaamiseen tai luonnonkatastrofien aiheuttamiseen.

HAARP käyttää korkeataajuisia laitteita yläilmakehän tutkimiseen. Yhdysvaltain asevoimat hallinnoi hanketta vuosina 1990–2014.

– HAARP ei luo, muokkaa tai manipuloi hurrikaania, HAARP:n tiedottaja sanoi uutistoimisto Reutersille.

Miten päästä opetuksessa kiinni kriittiseen lukutaitoon – pedagogiikan näkökulma

- Perustaitojen hallinta: luku- ja kirjoitustaito, kuvanlukutaito...
- Funktionaalisen lukutaidon hallinta

- Tekstien taustojen tunteminen
- Oman tekstisuhteen pohtiminen (tunteet, asenteet, tiedot, taidot)
- Tekstien analyysi ja tulkinta
- Tekstien tuottaminen – tekstuaaliset valinnat tulevat näkyviksi

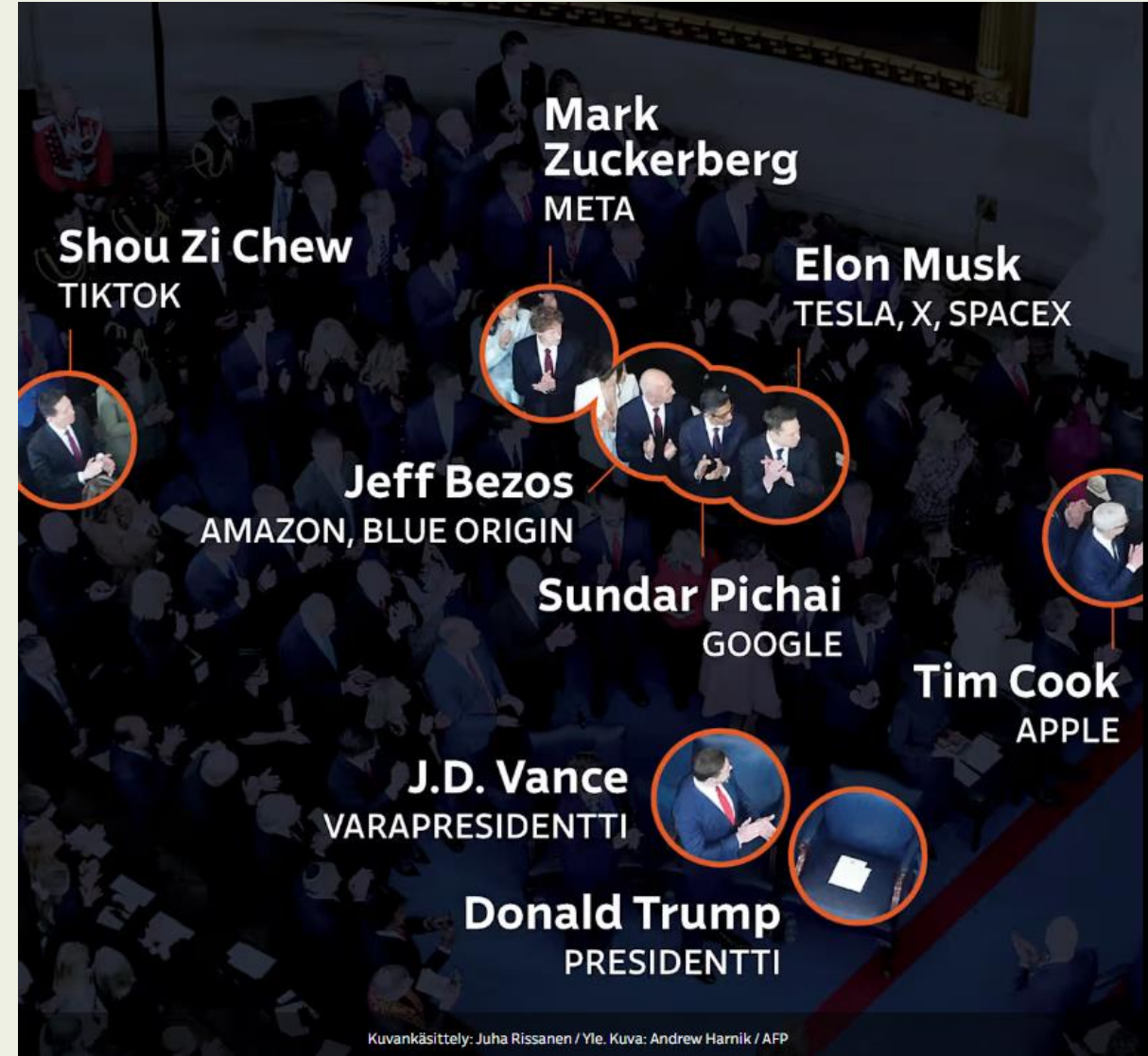
Kriittinen lukutaito: Tekstien taustojen tunteminen

Kuka omistaa tekstit/median? Millaisia tarkoitusperiä omistajilla on?

Kuvat paljastavat, ketkä Trump palkitsi paikalla VIP-korokkeelta

Trumpin ja teknologiamiljardöörien välinen tiivis suhde näkyi selvästi virkaanastujaisissa. Myös moni yllättävä henkilö pääsi lähelle presidenttiä.

Yle 20.1.2025

Tekstien (median) taustojen tunteminen

- Omistuksen keskittyminen kotimaassa ja kansainvälisesti; Suomessa uutismedian omistus muutamalla mediatalolla (esim. Keskisuomalaisen konserniin kuuluu yli 80 lehteä)
- Kaupallisen median lisäksi julkisrahoitteinen Yleisradio
- Näillä ns. valtamedioilla sitoutuminen Journalistin ohjeisiin https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ ja pyrkimys tiedon oikeellisuuteen; kuitenkin kaupallisen median markkinalogiikka (myyvä juttu tuo rahaa)
- Vastamedioiden (Oikea Media, UMV-lehti PT-media) nousu
 - **osa** vastamediasta kyseenalaistaa perinteisen uutisjournalismin ja suhtautuu kriittisesti valtaapitäviin → usein myös esim. kytkökset äärioikeistoon (ks. esim. Tuomola 2023) tai Venäjän propagandakoneistoon → valheellisen tiedon tarkoituksellinen levittäminen → tavoitteena demokratian horjuttaminen
- Some: Lapsille perinteinen uutismedia tuntematon → somessa tekstien tuottajat (somevaikuttajat, tavalliset kansalaiset, uutismedia, trollaajat ja vihapuheen levittäjät) ovat samanarvoisia uutisvirrassa
- → Opettajan ohjattava tunnistamaan esimerkiksi uutisen tai somepostausten taustoja, tarkoitusperiä ja julkaisukriteerejä

sisältösekaannus.fi

SISÄLTÖSEKAANNUKSEN
SELVIYTYMISOPAS

Etusivu Mitä on sisältösekaannus? Tutkimus & tekijät

SISÄLTÖSEKAANNUKSEN SELVIYTYMISOPAS

Internetissä mediankäyttäjään pyritään tänä päivänä vaikuttamaan monella eri tavalla, eikä luotettavia sisältöjä ole välttämättä helppo erottaa epäluotettavista. Tässä oppaassa esitellään yleisiä vaikuttamisen, manipuloinnin, harhaanjohtamisen ja väärän informaation välittämisen tapoja sekä annetaan vinkkejä niiden tunnistamiseksi. Sivusto on päivitetty vuonna 2024 uusien esimerkein.

Kaupalliset sisällöt
– mainokset muistuttavat journalismia

Klikkienkalastelu
– katteettomat kohuotsikot lupaavat paljastuksia

Satiiri
– pilasisällöt sekoittuvat oikeisiin uutisiin

Trollaus
– verkkohäiriköt hämmentävät tahallaan

Propaganda
– informaatiovaikuttajina toimivat tekoälybotit

Puolueelliset julkaisut
– radikalisoivat lukijaansa

Disinformaatio
– on tietoisesti seipitettyä tuubaa

Salaliittoteoriat
– kyseenalaistavat tiedettä ja historiaa

Näennäistiede
– nostaa kokemukset ohi asiantuntijatiedon

Virheet ja misinformaatio
– nopeuskilpailussa mokaavat kaikki

Sisältösekaannus rapauttaa luottamusta

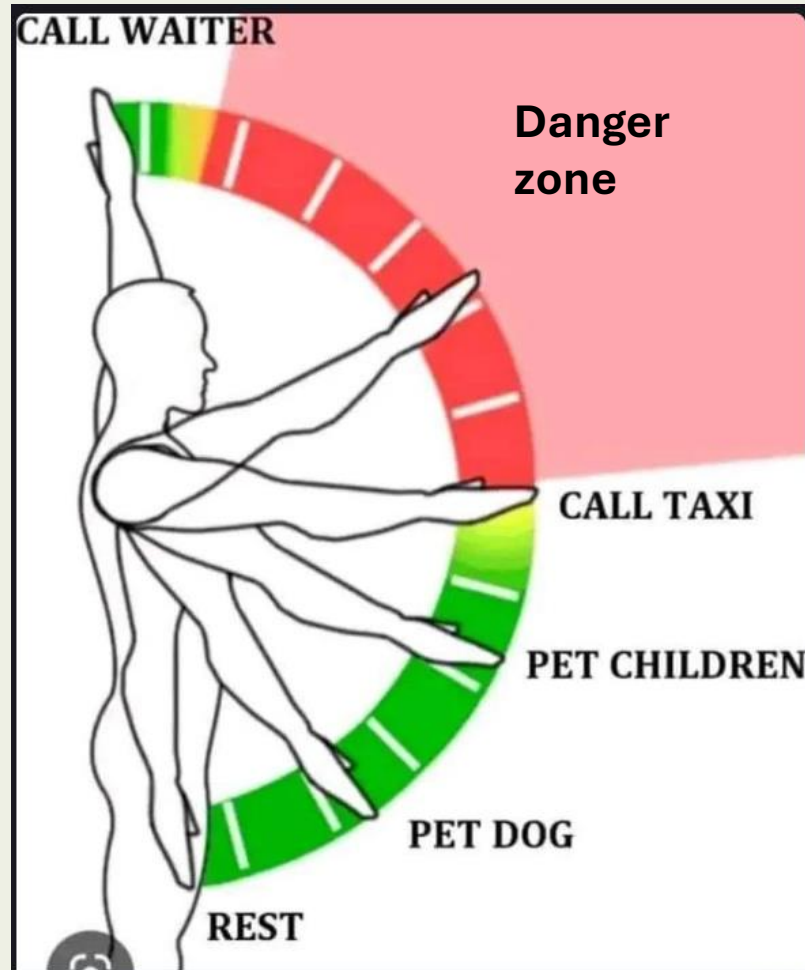
Mietittävää mediakasvattajille

Kriittinen lukutaito: Oman tekstisuhteen pohtiminen

Tunteet, asenteet, tiedot, taidot

Millainen olo tekstistä tulee? Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?

Miten argumentoin kokemustani?

Se oli vahinko, hän ei tarkoittanut sitä.

Hän sanoo jotain sen tapaista, että sydämeni on teidän kanssa. Sitten hän vie käden sydämelle ja ikään kuin sinkoaa niitä virtuaalisydämiä ihmisille. Sen jälkeen hän kääntyy aition suuntaa ja tekee saman "sydämen sinkoamisen" sinne.

Tuo kuva on tehty tekoälyllä.

Hänellä on asperger ja hän on autismin kirjolla, joten hän yksinkertaisesti hassutteli ja oli innoissaan vaalivoitosta.

Vassarimedia vouhottaa taas turhasta.

Se oli järjettömän rikas mies tekemässä natsitervehdystä sen jälkeen, kun on ilmaissut tukensa äärioikeistolle.

Näin historiantutkijana/saksalaisena/itävaltalaisena voin sanoa, että minulle ei jäänyt mitään epäselväksi.

Autistina voin sanoa, että ei tulisi mieleenkään.

Jos se näyttää ankalta, ui niin kuin ankka ja vaakkuu kuin ankka, niin se on todennäköisesti ankka.

Kriittinen lukutaito: tekstien analyysi ja tulkinta

Tekstin tausta

Miksi teksti on kirjoitettu, mikä tehtävä sillä on?

Kuka tekstin on tuottanut? Miten? Missä se on julkaistu?

Ketä varten teksti on tuotettu? Kuka sitä käyttää, mihin ja miten?

Missä kohtaan samanlaisia tekstejä?

Millaisia tarkoituksia tekstillä on? Kenen etuja se palvelee?

Tekstin rakenteita ja muotoja

Miten teksti rakentuu? Mistä osista se koostuu?

Mihin tekstin sisältö perustuu?

- kokemuksiin, arkielämään, faktatietoon (tai sellaisena esitettyyn)
- näkemyksiin, mielipiteisiin, tulkintoihin?

Millaisen roolin teksti rakentaa kirjoittajalle ja lukijalle?

- Suhteen muodollisuus–epämuodollisuus, läheisyys–etäisyys, tunteikkaus–asiakeskeisyys, tasa-arvoisuus...

Miten kirjoittaja suhtautuu esittämäänsä asiaan?

- tekijän asenteet, varmuusasteet, totuusarvot jne.

Ennakkotehtävä:

Katso 6.9.2024 julkaistu Helsingin Sanomien Lasten uutiset
<https://www.youtube.com/watch?v=MbdSG-Z5gTk>

- 1) Miten analysoit ja tulkitset uutista? Käytä hyödyksesi kaikkea aiemmin tekstien analyysistä ja tulkinnasta oppimaasi.
- 2) Miten hyödyntäisit uutisia lukutaidon (laajasti ymmärrettynä) opetuksessa?

TEHTÄVÄ 2:
Pienryhmissä:
Katsokaa opettajan silmälasein tehtävää 2.
Mihin kaikkien Lasten uutiset lukutaidon
opetuksessa taipuu? Laatikaa ideoistanne
miellekartta, jäsentynyt listaus tms. Koonti.
Flinga: <https://edu.flinga.fi/s/EWTNJMJ>

TEHTÄVÄ 1:
1 Jaetaan havainnot pienryhmissä.
2 Jatkotehtävä: miten havaitsemanne asiat tukevat
oppilaan **monilukutaitoa**, kehittävät monilukutaidon
opetusta?
Flinga: <https://edu.flinga.fi/s/ELMR25K>

Lähdetään lapsille tutuista ja yksinkertaisista asioista liikkeelle, muutetaan lapsen ymmärrettävään muotoon

Asioista kerrotaan "lapsen kielellä"

Erilaiset elementit esim. puhe, teksti, videot ja valokuvat tukevat ymmärtämistä ja lisäävät lukutaidon monipuolisuutta ja monitulkintaisuutta. Lasten uutiset tuovat tällaiset asiat helposti lähestyttävimmiksi myös lapsille, eikä vain aikuisille.

Uutisvideoiden tulkitseminen, monilukutaidon ymmärtäminen, opittujen taitojen soveltaminen, kuvakulmien tulkitseminen

video voi innostaa enemmän kuin pelkkä kuva tai teksti

Asiat tuotu hyvin lasten tasolle, mutta aihealueet ehkä hieman heittelivät

Yhteiskunnalliset vaikeat asiat kerrottu lapsentasolla

Videomuoto, jossa tärkeimmät asiat laatikoissa tekstinä: monikanavaisuus

Miten analysoit ja tulkitset uutista? Monilukutaito?

Uutisen kohderyhmä, sanavalinnat, sanavaraston laajeminen

Analysoidaan visuaalisuutta ja tekstin sisältöä. Esim. otsikoita, infotekstejä, kuvia ja videoita, joita uutisissa näytetään. Myös taustamusiikin ja -äänten analysointia.

Tehtävänanto oli turhan laaja ja monitulkintainen. "Kaikkea aiemmin tekstien analyysistä ja tulkinnasta oppimaasi" viittaa aika suureen kertaamiseen äidinkielen materiaaleista

Kohderyhmän tulkinta = tekstien tasoisuus kohderyhmälle, sanojen selitys auki = monipuolisempi sanasto.

On kuva ja teksti

Eri tekstilajeja, kuten uutinen, sarjakuva. On selitetty lapsen tasoisesti esim. veroasioita. Kuvien ja videon tulkintaa

Uutiset oli sanoitettu helpommin ymmärrettäviksi

Voidaan pohtia miksi tiettyjä henkilöitä haastatellaan ja minkä perusteella

Kun luet tai katsot uutista, epäilyttääkö jokin asia uutisessa?

Työskennellessäni koulussa, meillä oli tapana katsoa lasten uutiset joka perjantai. Uutisista keskusteltiin videon lopuksi.

Mitkä uutisten osat on "tärkeämpiä" kuin toiset, esim. Verotus vs meriurut

Eri näkökulmien kuuleminen ja tulkitseminen, luokassa yhteinen keskustelu

Läksyn uutisesta: ketkä kertoivat asioista ja miten se vaikuttaa? käytettiin jotain grafiikoita?

Etsi uutinen ja vertaile eri uutiskanavien artikkeleita samasta aiheesta. Mitä samaa ja eroa? Onko mainittu, kuka julkaisi asiasta ensin?

Oppilas pystyy vastaamaan opettajan joko ennakkoon tai jälkikäteen esittämiin kysymyksiin vastauksia uutisten perusteella.

Lasten uutisten avulla voisi opettaa ainakin: medialukutaitoa, lukustrategioita, tekstilajien tunnistamista ja ymmärtämistä, sanaston kartuttamista.

Katso itseäsi kiinnostava Lasten uutinen ja kerro siitä omin sanoin parille.

Kriittisen lukutaitoon, lähdekritiikkiin, kuvien/videon tulkintaa, tärkeiden tietojen poimimista

Läksyn uutisesta: 1) Minkä sarjakuvan haluaisit lukea, etsi se kirjastosta. 2) Piirrä oma sarjakuva. 3) Etsi tietoa netistä jostain itsellesi tuntemattomasta harrastuksesta ja kirjoita tietoa video.

Miten hyödyntäisit Lasten uutisia lukutaidon opetuksessa?

Opiteen tämän tyyppisistä tekstilajeista ja niiden tulkitsemisesta, opiteen erillisiä käsitteitä ja sanastoja, seadeen malli kuinka toimittaa itse uutisia voidaan opetella uutisen tunnusmerkit

Medialukutaito: uutisen luotettavuus ja lähteet

tekstilajille tyypillisten ominaisuuksien löytämiseen

Päivämäärä eli onko tieto kuinka uutta?

Aiheita mielipidekeskustelun

Lasten uutisten avulla voi lasten tasolta lähestyä uutisen rakennetta ja analysointia, esim mitä uutisista löytyy? ja mikä tekee uutisesta uutisen?

Voidaan miettiä, miksi juuri videon aiheista on valittu uutisoida.

Onko tämä lähde uutisille luotettava ja miksi/miksi ei.

Miksi tämä video on uutinen, mutta tik tok -video ei (välttämättä) ole

Lähdekriittisyyden harjoitteluun

Mitä HS-uutisesta irtoaa? Esimerkiksi näitä:

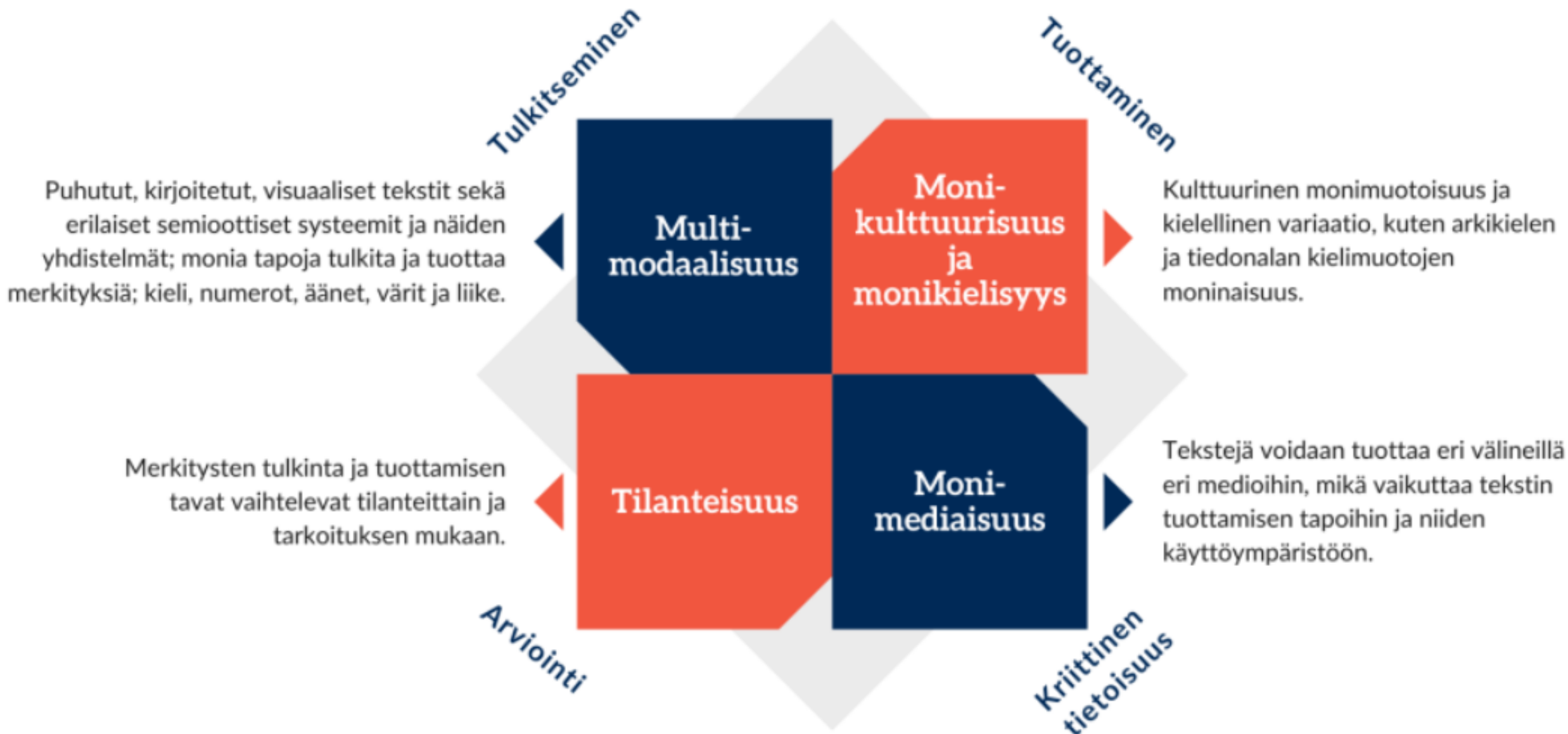
- Tuottajana HS: tiedonvälitys + lasten sosiaalistaminen journalismin kuluttajaksi
- Uutistekstilajin piirteet, mm. alun tunnusmusiikki, logo, taustan pyörivä maapallo, uutisaiheiden esittely, uutisankkuri – kuitenkin väritys ja kettuhahmo osoittavat kohderyhmän
 - Uutisgenren sisällä ajankohtaisuutinen (alv) ja henkilöhaastattelut – tiedonhankinnan tapa
- Kohderyhmän huomioiminen:
 - Asia-aihe aluksi; sitten tutustuminen kahteen lapsia oletettavasti kiinnostavaan harrastukseen (sarjakuvien lukeminen, boulderointi) + loppuklippi
 - Haastavan ALV-teeman kytkeminen kuvituksella lasten maailmaan (pelaaminen, lelut) + sanoituksen ja kielen sovittaminen lasten tasolle
 - Puhetta ja kuvaa tukevat tekstipalkit
- Vaihtuva musiikki erottaa selvästi siirtymät ja eri uutisaiheet, esim. jännittävää musiikkia kiipeilykohdissa
- Vaihtelevat kuvakulmat (yleiskuvat, lähikuvat...) pitävät kiinnostusta yllä; myös esim. sammakkoperspektiivi (ostoskorin pohja) – kamera haastateltavan lapsen tasolla – lintuperspektiivi (kiipeilevät lapset)
- Kaikkien aistien huomioiminen, keskittyminen: loppuklipin kuuntelutehtävässä silmien sulkemis- ja avaamispyyntö sopii kouluun mutta ei ole tyypillistä uutistekstilajille
- Kriittistä näkökulmaa: tyttö lukee sarjakuvia, pojat boulderoivat – stereotypiat?

**Pomien
mediakasvatusmateriaalit:
täältä eväitä kriittisen
lukutaidon tukemiseen**

- <https://peda.net/id/249fd592085>

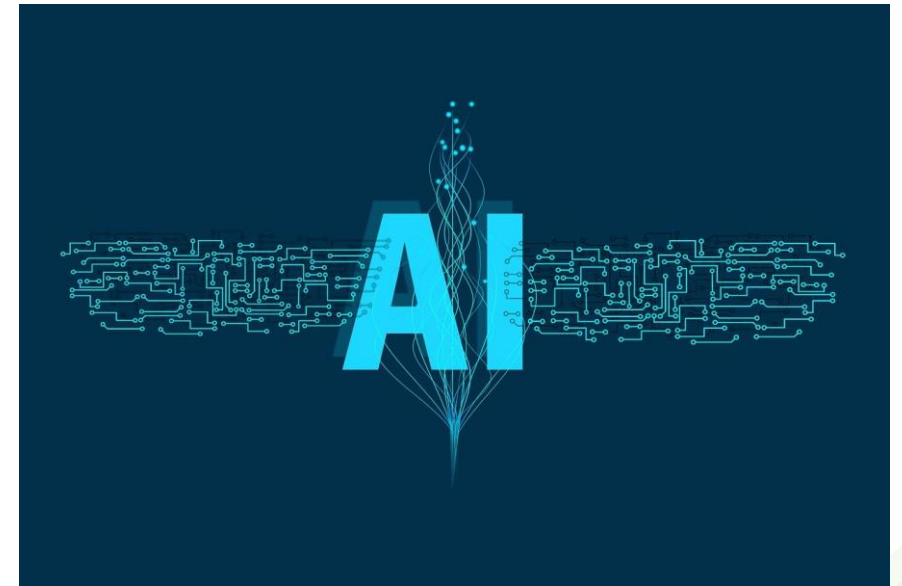
Monilukutaito

Tekstitekoäly ja lukeminen (Jukka Lehtoranta)

- Tekee lukijan tekstityötä: tiivistää kirjat, tekee koosteet ja lyhennelmät teksteistä ohjeiden mukaan, laatii määritelmät vertaillen eri lähteitä
- Ideoi ja ratkaisee ongelmia eri aloilta ilman oppijan laajamittaista tiedonhakua

→ Mihin ihminen tarvitsee kehittyneitä lukutaitoa (=analyttistä, kriittistä, eläytyvää otetta teksteihin)? Vai tarvitaanko sitä enemmän kuin koskaan?

Kuva: Pixabay

Seuraavan suurryhmätapaamisen (6.2.) ennakkomateriaali

- eli neljään kirjoittamiskäsitykseen tutustuminen löytyy täältä
<https://peda.net/id/e304682ed99>